

«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ:
НОВІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

26 вересня 2023 року

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ»**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
26 вересня 2023 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
Денис ЯКОВЛЕВ, доктор політичних наук, професор, декан ФППС Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Протокол № 5 від 30.11.2023 р.

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна.

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор – д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова;

БОРІНШТЕЙН Євген – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ПЕТІНОВА Оксана – д. філос. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

АТАМАНЮК Зоя – д. філос. н., доцентка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

МОКАНУ Анжела – докторка соціології, науковий співробітник Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, Республіка Молдова.

Феномен соціальної консолідації у Центрально-Східній Європі: нові реалії та виклики : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. 26 вересня 2023 року. м. Кишиневу – м. Одеса / за ред. О. В. Лісеєнко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 93 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2023

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Література:

1. Ярова Л.В. Правові основи інституалізації соціальної політики: український та європейський виміри: монографія. Одеса: Фенікс, 2013. – 266 с.
2. Ярова Л.В. Формування системи соціального діалогу як напрямок діяльності сучасної держави. Нова парадигма. Вип. 94. Київ. Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. С. 197-205.
3. Ярова Л.В., Прохоренко Є.Я. Проблеми забезпечення гендерної рівності в Україні в умовах євроінтеграції. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 215-219.

Микола ЯЦЕНКО

кандидат соціологічних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Ольга КАРЕТНА

кандидатка політичних наук, доцентка

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ДОВІРА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Незважаючи на певні відмінності в трактуванні дослідниками сутності соціального капіталу, більшість із них визнають, що соціальний капітал формується через наявність спільних норм і цінностей, взаємної довіри та соціальних мереж. Соціальний капітал, втілений у вигляді норм і традицій соціальної солідарності та розгалуженої мережі громадянської співучасті, є важливою передумовою успішного суспільного розвитку.

Сьогодні теорії довіри перетнулися з концепціями соціального капіталу, внаслідок чого з'явився окремий дослідницький напрям – вивчення довіри як складової соціального капіталу. У сучасному соціологічному дискурсі проблема довіри стає однією з найактуальніших, оскільки різкі, несподівані соціальні та політичні зміни підбивають довіру індивідів як до державних інститутів, так і один до одного, що унеможливує формування соціального діалогу в суспільстві і, відповідно, несе деструктивний вплив як на функціонування окремих сфер суспільного життя, так і всього соціуму взагалі. Довіра є невід'ємною складовою комунікації, соціальних відносин на всіх рівнях організації суспільства. Дефіцит довіри порушує основи соціальних відносин, що негативним чином відбивається на різних аспектах функціонування суспільства.

Актуальність вивчення проблематики довіри диктується необхідністю пошуку механізмів забезпечення соціальної стабільності, стійкості, передбачуваності соціальних взаємодій, мінімізації ризиків. Потребує з'ясування того, як соціальний капітал як значущий нематеріальний актив

пов'язаний із людським розвитком, можливостями розкриття потенціалу особистості, соціальної групи, організації, українського суспільства.

Найбільший внесок у дослідження феномена довіри зробили Б. Барбер, Е. Гідденс, Дж. Коулмен, Н. Луман, Р. Патнем, Ф. Фукуяма, П. Штомпка. Напрямок дослідження довіри як складової соціального капіталу представлений працями П. Бурдьє, Дж. Коулмена, Р. Патнема, Ф. Фукуями, які започаткували наукову традицію аналізу соціального капіталу через категорію «довіра». Незважаючи на значну кількість праць, ступінь наукової розробленості теми довіри як складової соціального капіталу характеризується теоретичною фрагментарністю. Більшість учених пов'язують соціальний капітал із довірою, проте немає чітко визначеного місця довіри у структурі соціального капіталу. Серед українських дослідників проблематика довіри як передумови соціального капіталу ґрунтується Н. Левчук, Т. Новаченко, А. Паньковою, Т. Стеценко та ін.

На думку П. Штомпки, феномен довіри слід розуміти як виражене в дії, здійснене щодо партнера, очікування, що його реакції будуть для нас вигідними, тобто, здійснена за умов невпевненості ставка на партнера в розрахунку на його сприятливі для нас відповідні дії [1]. На думку українського соціолога Т. Стеценко, довіра – це позитивна морально-етична, прагматична або емоційна оцінка соціальним суб'єктом деякого об'єкта з позицій його надійності та відповідності очікуванням суб'єкта, що виступає орієнтацією на дію, імпульсом до взаємодії та характеризує готовність суб'єкта до кооперації [2].

У системі суспільних відносин феномен довіри є: основним ресурсом формування та накопичення соціального капіталу, інтегратором, який утворює соціальну цілісність; відображенням актуального сьогодні та в минулому досвіду соціальних взаємодій, відтворюючи сформовані традиції, структуру і норми взаємовідносин; різновидом раціонального ставлення до теперішнього і майбутнього за рахунок включення і підтримки системи очікувань, що розвиваються; прагненням знайти або встановити певну впорядкованість у полі взаємодії для того, щоб попередити можливі ризики, забезпечити безпеку і взаємовигідність співпраці; інструментом адаптації до соціально-економічних умов різних соціальних груп за рахунок включення внутрішньогрупової та міжгрупової консолідації; символічним кредитом, який є однією з умов розширення можливостей соціально-економічного життя.

У системі соціального капіталу довіра загалом здійснює функцію утворення соціальних зав'язків, тим самим формуючи соціальний капітал і надалі підтримуючи зв'язки в його системі.

Довіра як чинник, інструмент і засіб накопичення соціального капіталу відображає актуальний, минулий, індивідуальний і соціальний досвід

індивіда, соціальної групи, соціуму. Довіра демонструє характер і рівень розвитку соціального партнерства, як на рівні суспільства, так і окремих його сфер на основі міжособистісної, міжгрупової, міжінституційної взаємодії, що покликана забезпечити узгодженість, стійкість життєдіяльності соціуму. Недооцінка цього чинника взаємодії призводить до нераціональних витрат у часі і ресурсів, до непередбачуваності, невизначеності, ризиків у різних сферах суспільного життя, до зниження адаптаційного потенціалу населення.

Розвиток культури довіри в Україні є базовою умовою формування соціальної цілісності, життєздатності суспільного організму, досягнення загальнонаціональної злагоди та адаптації населення до мінливих умов, розкриття потенціалу, як суспільства, так і особистості. Дефіцит довіри блокує потенціали, виснажує ресурси та свідчить про хворобливий стан суспільного організму, несформованість соціального капіталу, який забезпечує соціальну цілісність, життєздатність суспільства як цілісності, що негативно позначається на соціальному, економічному, людському, суспільному розвитку.

В умовах нестабільності роль довіри як ресурсу, що спрямований на забезпечення стійкості, порядку і стабільності спрямований на забезпечення стійкості, порядку та стабільності суспільної системи загалом та окремих її сфер вагома та значуща, тому необхідно розвивати культуру довіри на засадах взаємовигідної співпраці, соціальної відповідальності. Це забезпечить попередження глобальних і локальних ризиків, а розвиток конструктивного соціального діалогу, сприятиме підвищенню якості життя населення, позитивному соціальному самопочуттю, що в підсумку формує щільну соціальну тканину, стабільні стійкі соціальні відносини, відносну передбачуваність ситуацій та їхніх наслідків.

Література:

1. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Колір ПРО, - 2020. 800 с.
2. Стеценко Т.О. Проблеми вимірювання довіри в соціології / Т. О. Стеценко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. - 2012. - Вип. 56. - С. 155-162.

Юлія ШМАЛЕНКО

кандидат політичних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ЗМІНУ ІДЕНТИЧНОСТІ ГРОМАДЯН КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Геополітичні фактори мають значущий вплив на зміну ідентичності громадян країн Центрально-Східної Європи (ЦСЕ), яка відбувається на різних